

УДК 373.5.035:355.01]-052(438)
DOI 10.31654/2663-4902-2020-PP-2-148-170

Turchin T.

kandydat nauk pedagogicznych, profeso, kierownik nadzwyczajny Katedry Pedagogiki.
Edukacji Podstawowej i Zarządzania Oświatą, Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogola,
Ukraina

Bejger H.

doktor pedagogiki, starszy wykładowca Katedry Pedagogiki Państwowa Wyższa Szkoła
Zawodowa w Chełmie, Polska

Łubkowski R.

student studiów podyplomowych przygotowania pedagogicznego Państwowa Wyższa Szkoła
Zawodowa w Chełmie, Polska

**PROCES WYCHOWANIA UCZNIÓW WOJSKOWYCH KLAS MUNDUROWYCH
NA PRZYKŁADZIE ZESPOŁU SZKÓŁ EKONOMICZNYCH I MUNDUROWYCH
IM. GEN. WŁADYSŁAWA ANDERSA W CHEŁMIE**

Artykuł jest poświęcony aktualnemu problemowi wojskowo-patriotycznej edukacji młodzieży studenckiej i jej przygotowania do obrony Ojczyzny. Autorzy analizują teoretyczne i praktyczne aspekty problematyki kształtowania patriotyzmu młodego pokolenia klas wojskowych w trakcie studiowania przedmiotu "Wychowanie wojskowe".

Zwraca się uwagę na niedostateczną skuteczność tradycyjnych form i środków wychowania wojskowo-patriotycznego oraz szereg własnych propozycji podniesienia poziomu wykształcenia wojskowo-patriotycznego studentów wojskowych w procesie studiowania przedmiotu "Wychowanie wojskowe".

Treść i znaczenie projektu Certified Military Classes, który poszerza ofertę edukacyjną dla młodzieży zainteresowanej różnymi ścieżkami kariery związanej z wojskiem i ma na celu przygotowanie młodych mężczyzn i kobiet do służby wojskowej.

Przedstawiono analizę i wyniki badań eksperymentalnych nad kształtowaniem się młodzieży studenckiej do służby w wojsku, opisano występujące sprzeczności oraz poszukuje się nowych podejść naukowych i metodycznych. W szczególności badano wojskowe tradycje rodzinne, motywy wyboru klasy wojskowej, cele życiowe młodzieży, plany zawodowe na przyszłość uczniów klasy wojskowej itp.

Słowa kluczowe: kształtowanie patriotyzmu, uczniowie klas wojskowych, motywy wyboru, cele życiowe, gotowość młodzieży studenckiej do służby w wojsku.

Wstęp. Dostrzeżone zagrożenia, wynikające ze zmieniającej się sytuacji geopolitycznej Polski, w ostatnich latach spowodowały konieczność kształtowania świadomości społecznej ukierunkowanej na przygotowanie do udziału w szeroko pojętym bezpieczeństwie narodowym, zarówno w aspekcie bezpieczeństwa zewnętrznego, jak i wewnętrznego państwa.

W związku z powyższym, z inicjatywy Ministerstwa Obrony Narodowej, z udziałem Ministerstwa Edukacji Narodowej, część szkół ponadpodstawowych na terenie całego kraju przyjęło na siebie dodatkowe zadania związane z wychowaniem i przygotowaniem młodzieży do świadomego i efektywnego udziału w przedsięwzięciach obronnych kraju. Zadania te są realizowane poprzez ujęcie wybranych kierunków kształcenia w tych szkołach w formułę tzw. "klas mundurowych", w których zasadnicze programy nauczania są rozszerzone o program nauczania przedmiotu "edukacja wojskowa". Jednocześnie resort obrony narodowej jest zainteresowany wykorzystaniem potencjału tkwiącego w młodzieży uczęszczającej do tych klas. Armia potrzebuje ludzi świadomych słuszności drogi, którą obrali, wykształconych i ambitnych, a wszystkie te cechy z założenia spełnia absolwent klasy o profilu mundurowym.

Jedną ze szkół realizujących wymienione powyżej zadania jest Zespół Szkół Ekonomicznych i Mundurowych w Chełmie. Na podstawie badań przeprowadzonych w tej placówce, dokonano analizy procesu wychowania uczniów wojskowych klas

mundurowych, który ma wpływ na osiągnięcie założonych celów wynikających z nauczania przedmiotu "edukacja wojskowa".

Niniejszy artykuł prezentuje wyniki badań własnych na temat wartości uczniów klas wojskowych. W badaniach przyjęto następujący problem badawczy: Czy działania podejmowane przez szkołę w celu ukształtowania wychowanka, patrioty, obywatela ucznia wojskowych klas mundurowych przynoszą wymierne efekty wychowawcze? Przepuszczalną odpowiedź na postawiony problem główny i problemy szczegółowe stanowi hipoteza, która brzmi: Uczniom znane jest pojęcie "patriotyzm, honor, ojczyzna", nie potrafią oni jednak do końca powiązać go z konkretnymi zachowaniami i wskazać na czynniki, które postawy te mogą kształtować. W szkole realizowane są działania ukierunkowane na kształtowanie obywatelskich postaw, funkcjonują klasy wojskowe, lecz w wielu przypadkach ich skuteczność (w opinii uczniów) powinna być jeszcze większa. Wymagane są dodatkowe działania podejmowane przy wsparciu ze strony lokalnych instytucji, które się w środowisku szkoły znajdują.

Funkcje szkół mundurowych. Pierwsze klasy mundurowe powstały w 1999 roku z inicjatywy Ministerstwa Obrony Narodowej. Wówczas w całej Polsce otwarto ich 62. Popularność tych klas z roku na rok rosła i w 2015 roku było ich już 1350. Znaczna część klas mundurowych miała charakter wojskowy. Ich nauczyciele i opiekunowie przekazywali wiedzę młodzieży nie tylko z podstaw żołnierskiego rzemiosła takich, jak dyscyplina, musztra czy strzelanie, ale też, we współpracy z jednostkami wojskowymi, organizowali szkolenia specjalistyczne.

Resort obrony narodowej analizował dynamiczny rozwój klas wojskowych. Biorąc pod uwagę to, że struktury Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej są sukcesywnie zwiększane, wojsko zainteresowało się potencjałem tkwiącym w młodzieży uczęszczającej do tych klas. Armia potrzebuje ludzi świadomych słuszności drogi, którą obrali, wykształconych i ambitnych, a wszystkie te cechy z założenia spełnia absolwent klasy o profilu mundurowym.

Wykorzystując potencjał tkwiący w młodzieży klas mundurowych i zaangażowanie kadry pedagogicznej, we wrześniu 2017 roku wdrożono "Pilotażowy program wspierania szkół ponadgimnazjalnych prowadzących Piony Certyfikowanych Wojskowych Klas Mundurowych", do którego początkowo przystąpiło 58 szkół. Od następnego roku szkolnego (2018/2019) do programu dołączyło kolejnych 50 szkół w drugiej edycji. Kolejna edycja programu dała możliwość nauki około 6800 uczniom w mundurach wojskowych, łącznie w 123 szkołach rozmieszczonych na terytorium całego kraju.

W każdej edycji nauka w ramach programu odbywa się przez dwa lata (dwa półrocza szkolne w przedostatniej klasie i pierwsze półrocze szkolne w klasie programowo najwyższej w zależności od typu szkoły. Program ma formę zajęć teoretycznych i praktycznych, w tym także w postaci szkolenia poligonowego podczas obozów szkoleniowych.

Zakwalifikowane do programu placówki edukacyjne uczestniczą w realizacji jednolitego i kompleksowego programu nauczania, którego efektem są realne korzyści płynące zarówno dla społeczeństwa, uczniów jak również szkoły. Zgodnie z założeniami programu szkoły uczestniczące w pilotażu otrzymują od MON także wsparcie finansowe w postaci dotacji celowej na zakup sprzętu i wyposażenia indywidualnego niezbędnego do realizacji przedmiotu "Edukacja Wojskowa".

Projekt, który aktualnie przyjął nazwę programu "Certyfikowane Wojskowe Klasy Mundurowe" (CWKM) poszerza ofertę edukacyjną dla uczniów, zainteresowanych różnymi ścieżkami rozwoju zawodowego związanego z armią i ma w stopniu podstawowym przygotować ucznia do pełnienia służby wojskowej. Klasy zakwalifikowane przez Ministerstwo Obrony Narodowej do programu "Certyfikowane Wojskowe Klasy Mundurowe" korzystają z "Pilotażowego programu wspierania szkół ponadpodstawowych prowadzących Piony Certyfikowanych Wojskowych Klas Mundurowych".

Obecnie Ministerstwo Obrony Narodowej w porozumieniu z Ministerstwem Edukacji Narodowej przeprowadziło szeroko zakrojone prace zmierzające do przygotowania nowelizacji ustawy – Prawo oświatowe, które pozwoli na jasne określenie funkcjonowania wojskowych klas mundurowych w nowej formule nazwanej "oddziałami przygotowania wojskowego".

Twórcy nowych rozwiązań zakładają, że klasy wojskowe umożliwią zwiększenie rezerw dla Sił Zbrojnych, bowiem każdy absolwent klasy wojskowej, który ochotniczo odbędzie służbę przygotowawczą oraz złoży przysięgę wojskową, stanie się żołnierzem rezerwy. Po odbyciu takiej służby będzie mógł wstąpić do Wojsk Obrony Terytorialnej.

Jedną z placówek realizujących szkolenie zgodnie z programem wojskowych klas mundurowych jest Zespół Szkół Ekonomicznych i Mundurowych w Chełmie, który jeszcze pod wcześniejszą nazwą (Zespół Szkół Ekonomicznych i III LO w Chełmie) rozpoczął organizację klas mundurowych już w 2015 roku. Pierwotnym założeniem działań pomysłodawców tego projektu były potencjalne perspektywy rozwoju absolwentów szkoły.

Dla zaznaczenia specyfiki, z dniem 1 września 2017 roku, szkoła przyjęła obecną nazwę. Szkoła, bez zmiany profilu, uwypukliła w ten sposób swoje tradycje i kształtowanie wartości związanych z poszanowaniem postaw patriotycznych. Dyrektor Szkoły Pani mgr Edyta Chudoba podkreśliła w mediach, że klasy mundurowe: *To nie tylko noszenie munduru i zajęcia teoretyczne, ale również uczestniczenie w różnego rodzaju świętach państwowych, uroczystościach patriotycznych* [24]. Nowa nazwa oddała w pełni specyfikę kształcenia i jej kierunki rozwoju, wyróżniła placówkę spośród innych zespołów szkół zawodowych w regionie, zwiększając tym samym jej atrakcyjność, jednocześnie podkreśliła postać patrona szkoły Generała Broni Władysława Andersa.

Bardzo ważnym czynnikiem formującym postawy proobronne i patriotyczne uczniów wojskowych klas mundurowych jest udział w uroczystościach o charakterze wojskowym i patriotyczno-religijnym, który wywiera duży wpływ na uczucia, stwarza okazję do przeżycia podniosłych chwil, kształtując tym określone wartości wychowawcze.

Uczniowie dostosowali się do reguł i zasad panujących w klasach mundurowych o specjalności wojskowej. Poznali inny wymiar pojęcia patriota, obrońca ojczyzny, Polak. Nauczyli się także współpracy w zespole, co jest czynnikiem, który ich teraz łączy. Potrafią wydawać i wykonywać rozkazy. Znają i przestrzegają zasady żołnierskiego zachowania na terenie szkoły oraz podczas udziału w uroczystościach patriotyczno-religijnych. Podkreśleniem przynależności do określonej społeczności mundurowej jest to, że uczniowie noszą umundurowanie w dniach zajęć teoretycznych ze szkolenia wojskowego realizowanych na terenie szkoły oraz podczas zajęć praktycznych realizowanych na wojskowych obiektach szkoleniowych, jak również podczas uroczystości szkolnych i uroczystości o charakterze patriotycznym, w których biorą udział w szkole i poza nią.

Powyższe działania Zespołu Szkół Ekonomicznych i Mundurowych wpisały się w założenia resortu obrony narodowej dotyczące postaw proobronnych młodzieży ówczesnych szkół ponadgimnazjalnych. Dało to możliwość ubiegania się szkoły o objęcie "Pilotażowym programem wspierania szkół ponadgimnazjalnych prowadzących pionierskie programy szkolenia wojskowych klas mundurowych". Placówka została ujęta w drugiej edycji przedmiotowego programu od 1 września 2018 roku.

Zakwalifikowanie szkoły do udziału w pilotażowym programie w znacznym stopniu ułatwiło nauczanie uczniów w zakresie szkolenia wojskowego, jak również pomogło w należyтым przygotowaniu przyszłych kandydatów do wojskowych szkół oficerskich, oraz zwiększyło szereg kandydatów do służby w Wojskach Obrony Terytorialnej posiadających podstawowe przeszkolenie zarówno teoretyczne jak i praktyczne. Ponadto absolwenci szkoły niewiążący przyszłości z zawodową służbą wojskową po kilkudniowym przeszkoleniu i złożeniu przysięgi wojskowej, zasilają szeregi żołnierzy rezerwy, co w znacznym stopniu przyczynia się do odbudowy przeszkolonych zasobów rezerw osobowych.

Metodologia badań własnych. Głównym celem badań naukowych było opisanie, zdiagnozowanie i wyjaśnienie systemu wartości uczniów klas wojskowych – ich zainteresowań, kierunków rozwoju cech osobowościowych oraz celów. Celem teoretycznym było wzbogacenie systemu teoretycznej wiedzy związanej ze światem wartości uczniów klas wojskowych.

Głównym problemem badawczym było ustalenie: Jaka jest rola wojskowych klas mundurowych w kształtowaniu wzorów patriotycznych, obywatelskich u młodzieży podejmującej naukę w ZSE i M w Chełmie? Ponadto, w odniesieniu do zasadniczego problemu wyłoniono następujące szczegółowe problemy badawcze:

1. Czym interesują się respondenci?
2. Jakie są kierunki rozwoju cech osobowościowych badanych?
3. Jakie są życiowe cele ankietowanych?

4. Jaką przyszłość zawodową planują uczniowie (ze szczególnym uwzględnieniem kariery wojskowej)?

W odniesieniu do sformułowanych powyżej problemów badawczych przyjąłem następującą hipotezę:

W ZSE i M w Chełmie uczniowie charakteryzują się szerokim wachlarzem wartości patriotycznych, obronnych. Interesuje ich strategia rozwoju szkoły w kierunku doskonalenia wartości proobronnych. Rozwój cech osobowościowych zmierza w kierunku wartości umiłowania ojczyzny, pomocy innym, poszanowania tradycji i świąt narodowych. Ankietowani planują własny rozwój kariery w obszarze wojskowości i służby mundurowej ojczyźnie, funkcjonowania w różnych obszarach rozwoju zawodowego.

W niniejszej pracy warto oprzeć się na definicji T. Pilcha, który rozumie metodę, jako "zespół teoretycznie uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentalnych, obejmujących całość postępowania badacza, zmierzających do rozważenia określonego problemu naukowego; określony, powtarzalny sposób rozwiązania problemu" [17, s. 51].

Przeprowadzając własne badania posłużono się w pracy metodą sondażu diagnostycznego oraz badaniem dokumentów.

W pracy zastosowano technikę badania ankietowego, natomiast narzędziem badawczym stał się kwestionariusz ankietowy. Według T. Pilcha ankietę to "technika gromadzenia informacji, polegająca na wypełnieniu najczęściej samodzielnie przez badanego specjalnych kwestionariuszy na wysokim stopniu standaryzacji" [17, s. 31].

Inną metodą badawczą wykorzystaną w pracy było badanie dokumentów i materiałów. Metoda ta służy przede wszystkim do gromadzenia wstępnych, ilościowych i opisowych informacji o badanym zjawisku wychowawczym bądź instytucji.

Kolejnym etapem w procesie badawczym jest właściwe wykorzystanie narzędzi badawczych, które są "przedmiotem służącym do realizacji wybranej techniki badań" [25, s.31]. Kwestionariusz ankietowy, jako narzędzie badawcze zawierał pytania otwarte lub zamknięte, na które ankietowani zobowiązani byli udzielać pełnych i jasnych odpowiedzi, w oparciu o posiadaną wiedzę, jak i własne doświadczenie.

Terenem, na którym przeprowadzono badania był Zespół Szkół Ekonomicznych i Mundurowych im. Generała Władysława Andersa w Chełmie.

Badaniami objęto grupę 53 uczniów czwartej klasy technikum ekonomicznego z omawianej placówki. Uczniowie ci w 2020 roku zamykają drugą edycję programu Certyfikowanych Wojskowych Klas Mundurowych, który został wprowadzony przez Ministerstwo Obrony Narodowej. Uczniami badanych klas są zarówno kobiety, jak i mężczyźni (tabela 1).

Tabela 1

Struktura badanych ze względu na płeć

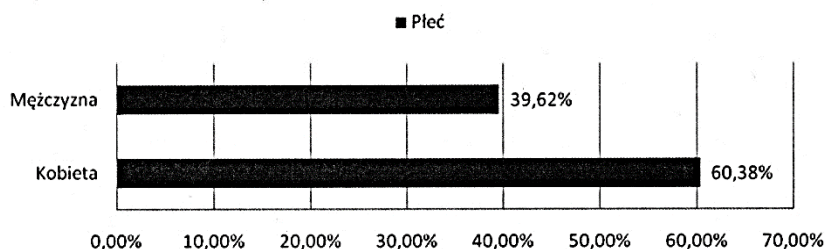
Płeć	Kobieta	Mężczyzna	Razem
n	32	21	53
%	60,38	39,62	100,00

Źródło: badania własne.

Wśród badanych były 32 kobiety (co stanowi 60,38 %) oraz 21 mężczyzn, co stanowi 39,62%. Strukturę badanych ze względu na płeć przedstawia diagram 1.

Diagram 1

Struktura badanych ze względu na płeć

Źródło: badania własne

Podczas analizy określone zostało miejsce zamieszkania badanej młodzieży (tabela 2).

Tabela 2

Struktura badanych ze względu na miejsce zamieszkania

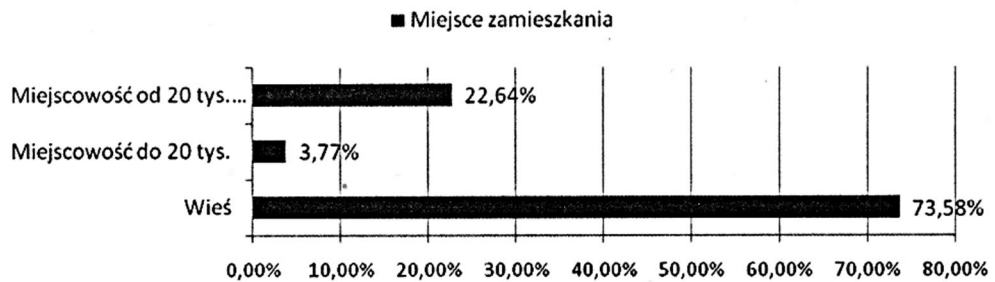
Miejsce zamieszkania	Wieś	Miejscowość do 20 tys.	Miejscowość od 20 tys. do 70 tys.	Razem
n	39	2	12	53
%	73,58	3,77	22,64	100

Źródło: badania własne

Prawie trzy czwarte badanych mieszka na stałe na wsi (73,58 %). Kolejne wskazywane miejsce zamieszkania to miejscowość od 20 tys.do 70 tys.mieszkańców. Miejsce to wskazało 22,64 % młodzieży. Pozostali (3,77 %) to mieszkańcy miejscowości do 20 tys. (diagram 2).

Diagram 2

Struktura badanych ze względu na miejsce zamieszkania

Źródło: badania własne.

Badania pozwoliły także scharakteryzować respondentów pod względem tradycji wojskowych w ich rodzinach (tabela 3)

Tabela 3

Struktura badanych ze względu na rodzinne tradycje wojskowe

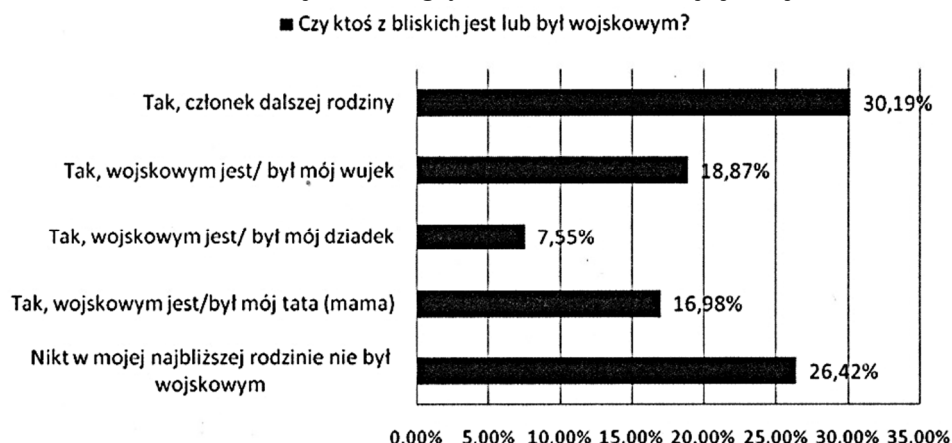
Czy ktoś z bliskich jest lub był wojskowym?	Nikt w mojej najbliższej rodzinie nie był wojskowym	Tak, wojskowym jest/był mój tata (mama)	Tak, wojskowym jest/ był mój dziadek	Tak, wojskowym jest/ był mój wujek	Tak, członek dalszej rodziny	Razem
n	14	9	4	10	16	53
%	26	17	8	19	30	100

Źródło: badania własne.

Analiza wyników badań wskazuje, że tradycje wojskowe były podtrzymywane w rodzinach blisko trzech czwartych badanych (73,58 %). W pozostałych (26,42 %) nikt w najbliższej rodzinie ucznia nie był wojskowym. Najczęściej mundur wojskowy nosił wujek (18,87 %), ojciec (mama) (16,98 %), dziadek (7,55 %) lub członkowie dalszej rodziny (30,19 %), co przedstawia diagram 3.

Diagram 3

Struktura badanych ze względu na rodzinne tradycje wojskowe

Źródło: badania własne

Strukturami wojskowymi, w których czynnie angażują się pełnoletni uczniowie wojskowych klas mundurowych są Wojska Obrony Terytorialnej (WOT). Forma Terytorialnej Służby Wojskowej (TSW) daje możliwość połączenia nauki ze służbą wojskową (tabela 4).

Tabela 4

Pełnienie Terytorialnej Służby Wojskowej

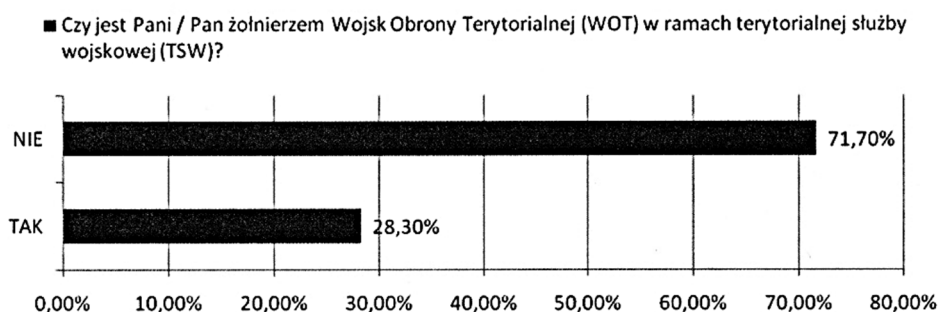
Czy jest Pani / Pan żołnierzem Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT) w ramach terytorialnej służby wojskowej (TSW)	TAK	NIE	Razem
n	15	38	53
%	28,3	71,7	100

Źródło: badania własne.

Tego typu służbę pełni 15 ankietowanych (to jest 28,30 %), Pozostali uczniowie (71,7 %) nie byli zainteresowani terytorialną służbą wojskową (diagram 4).

Diagram 4

Pełnienie Terytorialnej Służby Wojskowej

Źródło: badania własne.

Motywy wyboru wojskowych klas mundurowych. W trakcie analizy określone zostały zewnętrzne wpływy na podjęcie decyzji o wyborze szkoły oraz motywy wyboru wojskowej klasy mundurowej przez uczniów (tabela 5 i tabela 6).

Tabela 5

Wpływ na podjęcie decyzji o wyborze szkoły

Co spowodowało podjęcie decyzji o wyborze przez Pani / Pana wojskowej klasy mundurowej?	Namowy rodziców	Podpowiedź kolegów	Przemyslenia, własna decyzja	Tradycjarodzina	Razem
n	1	5	47	0	53
%	1,89	9,43	88,68	0,00	100,00

Źródło: badania własne.

Tabela 6

Motywy wyboru wojskowej klasy mundurowej przez uczniów

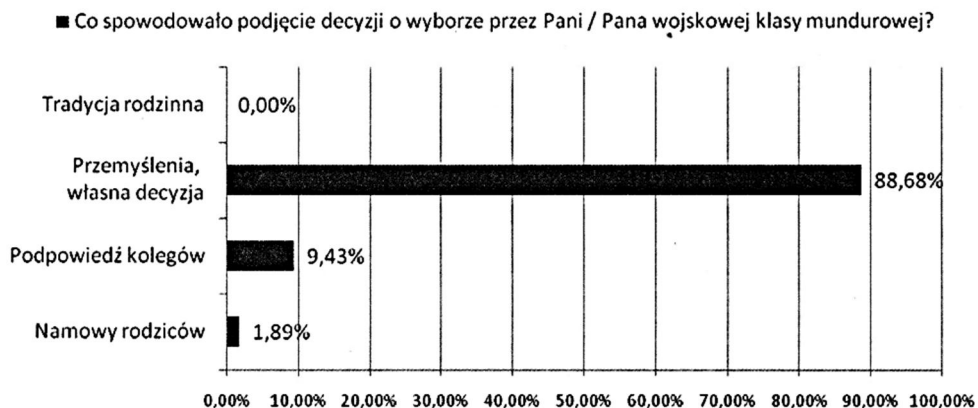
Jaka była motywacja wyboru przez Panią / Pana wojskowej klasy mundurowej?	Chęć służby ojczyźnie	Potrzeba dyscypliny i uporządkowania własnego życia	Wizja przyszłości, chęć pracy w wojsku	Łatwiejsze zdobycie pracy	Moda na noszenie munduru	Brak pomysłu na siebie	Razem
n	11	6	21	8	0	7	53
%	20,75	11,32	39,62	15,09	0,00	13,21	100

Źródło: badania własne.

Badani uczniowie klas mundurowych podejmowali decyzję o wyborze tej formy nauki samodzielnie (88,68 %) – diagram 5. Kierowali się przede wszystkim wizją przyszłości, chęcią pracy w wojsku (39,63 %) oraz chęcią służby ojczyźnie (20,75 %). Dla sporej części badanych duże znaczenie miało łatwiejsze zdobycie pracy (15,09 %), a także potrzebę dyscypliny i uporządkowania swojego życia (11,32 %). Na tle wszystkich motywów wyboru szkoły ponadgimnazjalnej, najmniej ważne okazały się namowy rodziców (1,89 %) i podpowiedzi kolegów (9,43 %) oraz tradycje rodzinne, na które w ogóle nie zwrócono uwagi (diagram 5). Uwagę należy również zwrócić na to, że 13,21 % badanych podjęła decyzję o wyborze tego typu nauki z powodu braku innych pomysłów (diagram 6).

Diagram 5

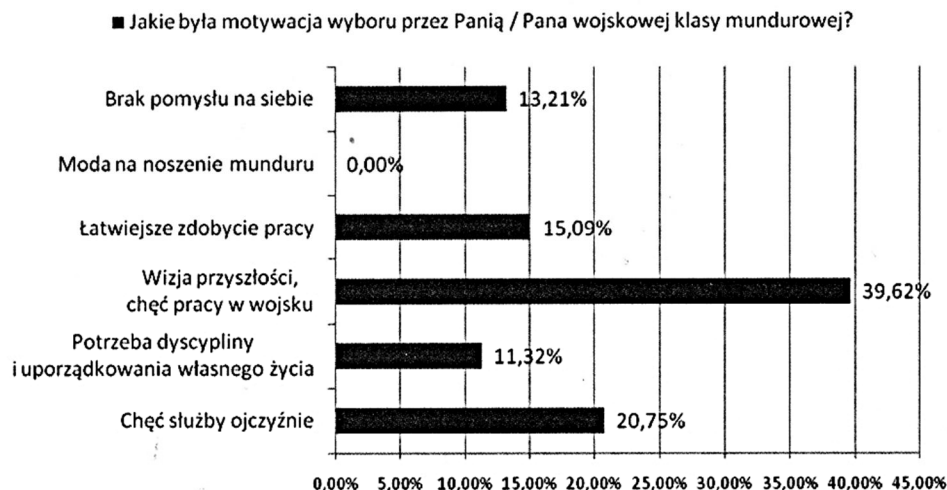
Wpływ na podjęcie decyzji o wyborze szkoły

Źródło: badania własne.

Diagram 6

Motywy wyboru wojskowej klasy mundurowej przez uczniów

Źródło: badania własne.

Zainteresowania badanych uczniów wojskowych klas mundurowych. Uczniowie klas mundurowych określili zakres i stopień swoich zainteresowań (tabela 7).

Tabela 7

Zainteresowania badanych uczniów

		W stopniu wysokim	W stopniu średnim	W stopniu małym	Brak zainteresowań	Razem
Zdrowie	n	29	20	4	0	53
	%	54,72	37,74	7,55	0,00	100
Sprawność fizyczna	n	22	23	5	3	53
	%	41,51	43,40	9,43	5,66	100
Nauka, wiedza	n	10	37	6	0	53
	%	18,87	69,81	11,32	0,00	100

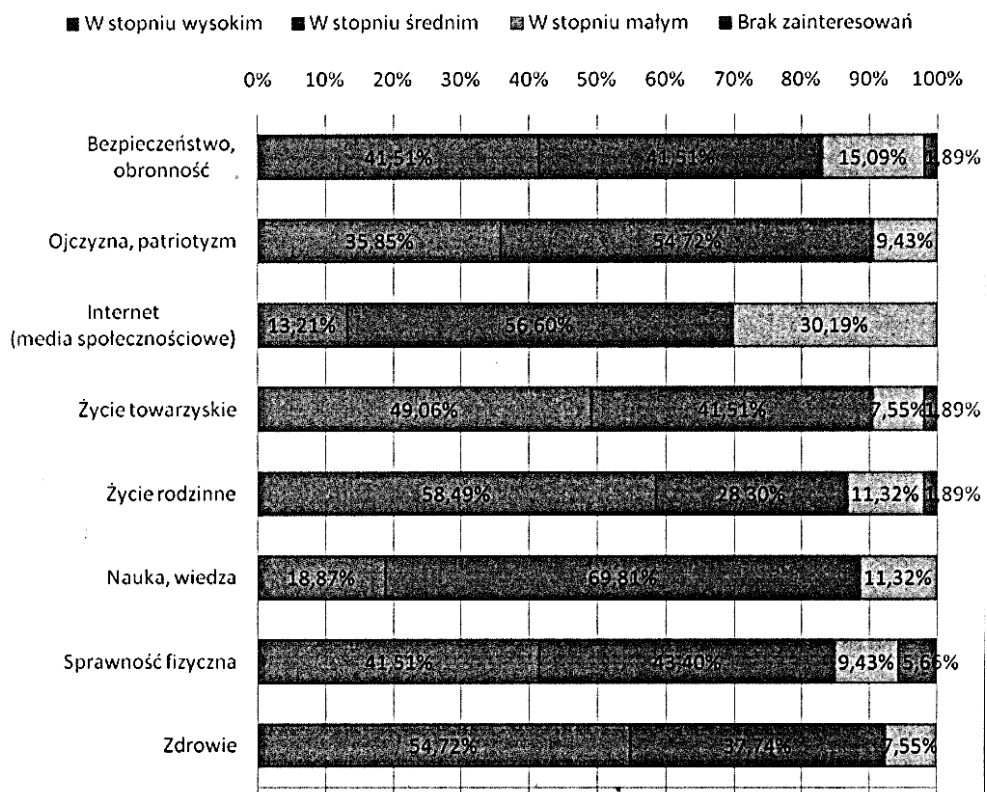
		W stopniu wysokim	W stopniu średnim	W stopniu małym	Brak zainteresowań	Razem
Życie rodzinne	n	31	15	6	1	53
	%	58,49	28,30	11,32	1,89	100
Życie towarzyskie	n	26	22	4	1	53
	%	49,06	41,51	7,55	1,89	100
Internet media społecznościowe)	n	7	30	16	0	53
	%	13,21	56,60	30,19	0,00	100
Ojczyzna, patriotyzm	n	19	29	5	0	53
	%	35,85	54,72	9,43	0,00	100
Bezpieczeństwo, obronność	n	22	22	8	1	53
	%	41,51	41,51	15,09	1,89	100

Źródło: badania własne.

Młodzi ludzie najczęściej interesowali się życiem rodzinnym i towarzyskim, zdrowiem, sprawnością fizyczną, ojczyzną i patriotyzmem, bezpieczeństwem i obronnością. W wymienionych zakresach udział badanych, którzy wskazali na "brak zainteresowania", był niższy niż 10 %, ale jednocześnie najczęstszą odpowiedzią było "zainteresowanie w stopniu średnim" – 40–70 % grupy (tabela 7).

Diagram 7

Zainteresowania badanych uczniów

Źródło: badania własne.

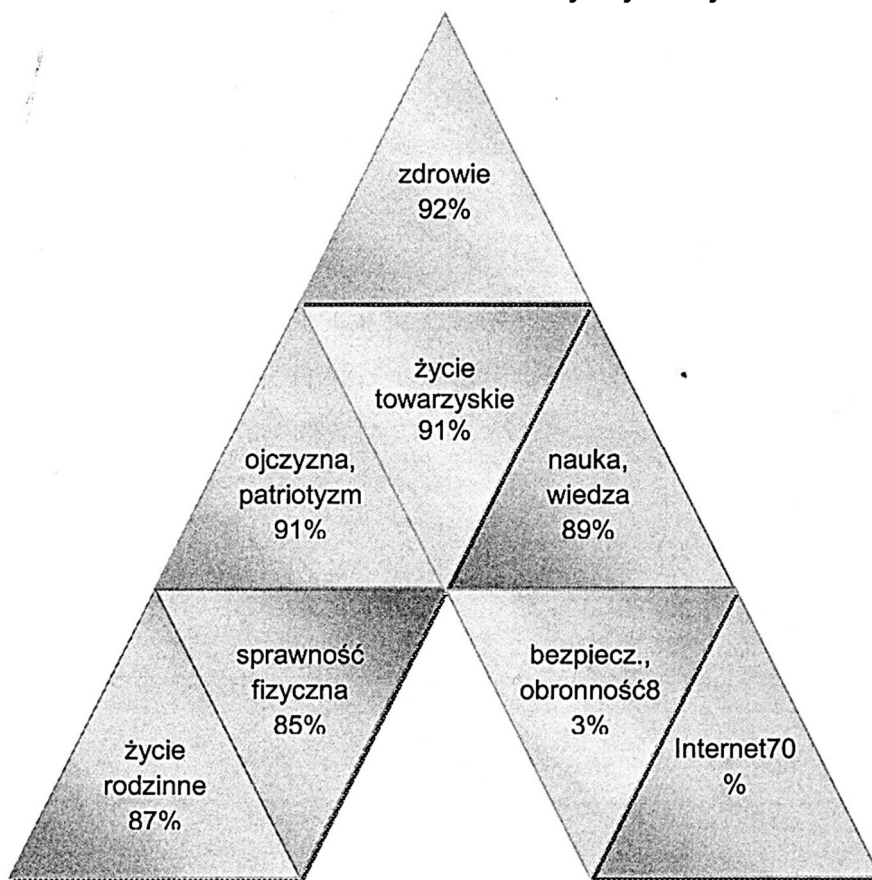
Lepiej stan zainteresowań ankietowanych uczniów oddają określenia w stopniu wysokim i średnim (diagram 7). Najwyższej oceny swoich zainteresowań najczęściej badani użyli w zakresach: życie rodzinne i zdrowie (powyżej 50 %), życie towarzyskie

(49,06 %), bezpieczeństwo, obronność oraz sprawność fizyczna 41,51 %. W stopniu średnim natomiast: nauka i wiedza (69,81%), Internet – media społecznościowe (56,60 %), ojczyzna, patriotyzm (54,72 %), sprawność fizyczna (43,40 %). Zsumowanie tych odpowiedzi daje rzeczywisty obraz zainteresowań badanych. Na pierwsze miejsce wysuwa się zdrowie (92,45 %), później jest ojczyzna, patriotyzm (90,57%) oraz życie towarzyskie (również 90,57 %). Kolejnymi zainteresowaniami wskazanymi przez uczniów są: nauka, wiedza (88,68 %), życie rodzinne (86,79 %), sprawność fizyczna (84,91 %), bezpieczeństwo, obronność (83,02%). Najmniejsze zainteresowanie badani wykazali Internetem – mediami społecznościowymi (69,81 %).

Przeprowadzona synteza zebranych wyników pozwala na stworzenie profilu zainteresowań ucznia klasy wojskowej (diagram 8).

Diagram 8

Profil zainteresowań ucznia klasy wojskowej

Kierunki rozwoju cech osobowościowych badanych uczniów wojskowych klas mundurowych.

Tabela 8

Cechy osobowe odzwierciedlające charakter badanych

		W stopniu wysokim	W stopniu średnim	W stopniu małym	Brak zainteresowań	Razem
Kultura osobista	n	33	19	1	0	53
	%	62,26	35,85	1,89	0,00	100
Odpowiedzialność	n	31	21	1	0	53
	%	58,49	39,62	1,89	0,00	100

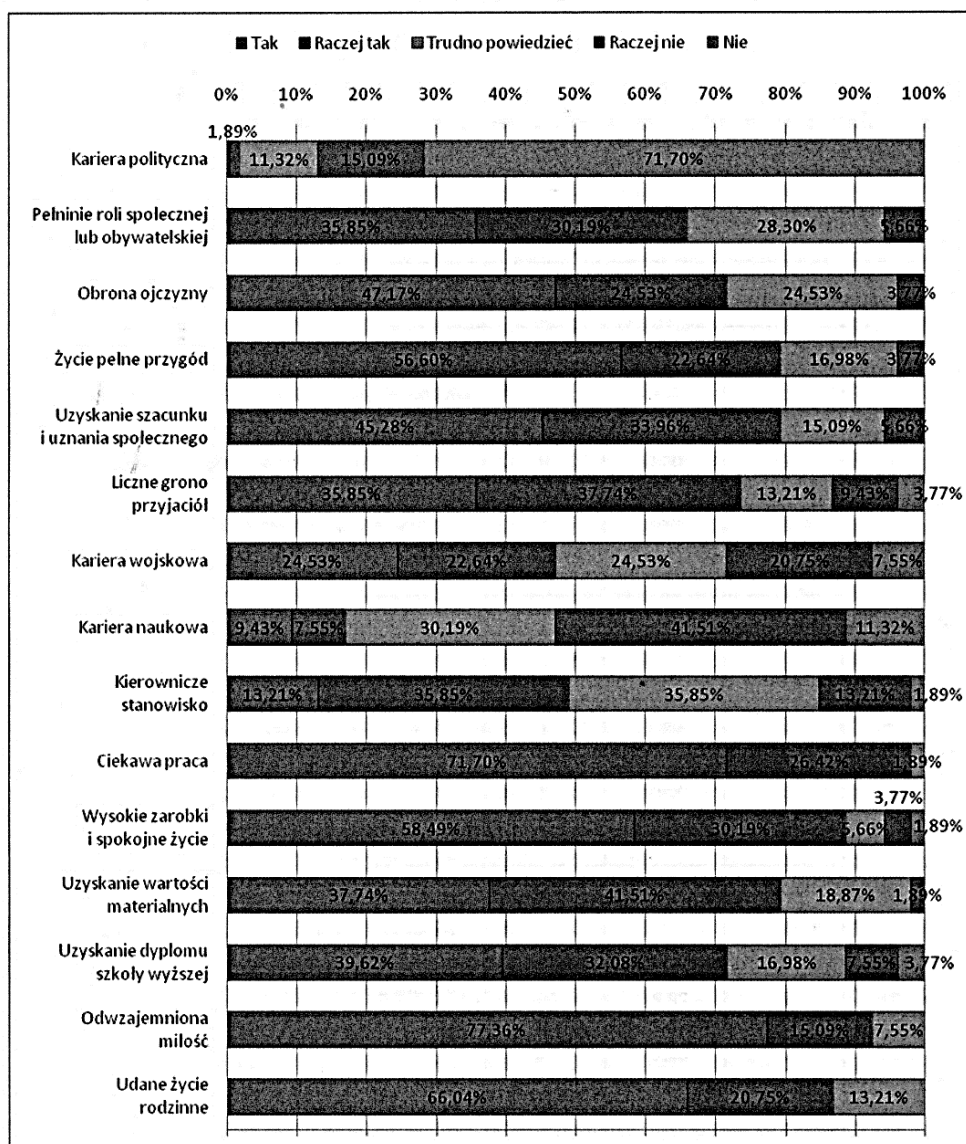
		W stopniu wysokim	W stopniu średnim	W stopniu małym	Brak zainteresowań	Razem
Zdyscyplinowanie – obowiązkowość	n	28	21	4	0	53
	%	52,83	39,62	7,55	0,00	100
Silna wola	n	18	27	6	2	53
	%	33,96	50,94	11,32	3,77	100
Cierpliwość	n	20	23	9	1	53
	%	37,74	43,40	16,98	1,89	100
Pracowitość	n	29	21	3	0	53
	%	54,72	39,62	5,66	0,00	100
Odwaga życiowa	n	22	25	5	1	53
	%	41,51	47,17	9,43	1,89	100
Oszczędność	n	11	32	9	1	53
	%	20,75	60,38	16,98	1,89	100
Wiedza – kompetencje	n	12	31	10	0	53
	%	22,64	58,49	18,87	0,00	100
Bezinteresowność	n	18	17	15	3	53
	%	33,96	32,08	28,30	5,66	100
Przeciwdziałanie ludzkiej krzywdzie	n	28	18	7	0	53
	%	52,83	33,96	13,21	0,00	100
Uczciwość	n	42	11	0	0	53
	%	79,25	20,75	0,00	0,00	100
Życzliwość, dobroć dla drugich	n	29	21	1	2	53
	%	54,72	39,62	1,89	3,77	100
Uprzejmość	n	34	17	1	1	53
	%	64,15	32,08	1,89	1,89	100
Niezależność	n	27	25	1	0	53
	%	50,94	47,17	1,89	0,00	100
Miłość do ojczyzny, patriotyzm	n	23	25	4	1	53
	%	43,40	47,17	7,55	1,89	100

Źródło: badania własne.

Analiza wyników badań pozwala stwierdzić, że w ankietowanej grupie uczniów klas wojskowych w najwyższym stopniu preferowana jest uczciwość (79,25 %), ponad dwie trzecie ankietowanych w wysokim stopniu wskazuje: uprzejmość (64,15 %) oraz kulturę osobistą (62,26 %), powyżej połowy respondentów wysoko stawia: odpowiedzialność (58,49 %), pracowitość (54,72 %), życzliwość, dobroć dla drugich (54,72 %), zdyscyplinowanie, obowiązkowość (52,83%), przeciwdziałanie ludzkiej krzywdzie (52,83 %), niezależność (50,94 %). W badanej grupie młodych ludzi najczęściej wskazywane cechy odzwierciedlające charakter w stopniu małym to: bezinteresowność (28,30 %), wiedza – kompetencje (18,87 %), cierpliwość (16,98 %), oszczędność (16,98 %). Kierunki rozwoju cech osobowościowych badanych uczniów przedstawia tabela 8 i diagram 9.

Diagram 9

Cechy osobowe odzwierciedlające charakter badanych

Źródło: badania własne.

Cele życiowe uczniów wojskowych klas mundurowych

Uczniowie wojskowych klas mundurowych wskazywali także swoje cele życiowe (tabela 9 i diagram 10).

Tabela 9

Cele życiowe badanych uczniów

		Tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Nie	Razem
Udane życie rodzinne	n	35	11	7	0	0	53
	%	66,04	20,75	13,21	0,00	0,00	100
Odwzajemniona miłość	n	41	8	4	0	0	53

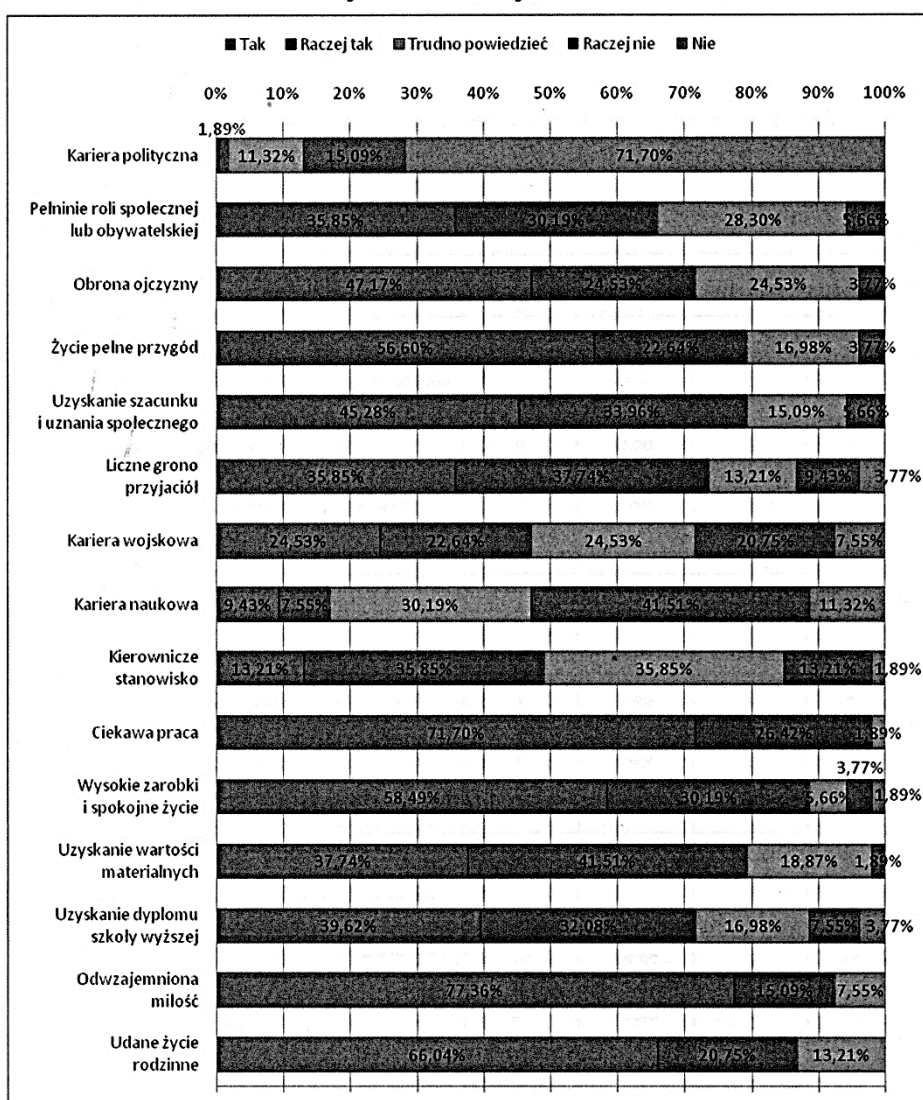
		Tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Nie	Razem
	%	77,36	15,09	7,55	0,00	0,00	100
Uzyskanie dyplomu szkoły wyższej	n	21	17	9	4	2	53
	%	39,62	32,08	16,98	7,55	3,77	100
Uzyskanie wartości materialnych	n	20	22	10	1	0	53
	%	37,74	41,51	18,87	1,89	0,00	100
Wysokie zarobki i spokojne życie	n	31	16	3	2	1	53
	%	58,49	30,19	5,66	3,77	1,89	100
Ciekawa praca	n	38	14	1	0	0	53
	%	71,70	26,42	1,89	0,00	0,00	100
Kierownicze stanowisko	n	7	19	19	7	1	53
	%	13,21	35,85	35,85	13,21	1,89	100
Kariera naukowa	n	5	4	16	22	6	53
	%	9,43	7,55	30,19	41,51	11,32	100
Kariera wojskowa	n	13	12	13	11	4	53
	%	24,53	22,64	24,53	20,75	7,55	100
Liczne grono przyjaciół	n	19	20	7	5	2	53
	%	35,85	37,74	13,21	9,43	3,77	100
Uzyskanie szacunku i uznania społecznego	n	24	18	8	3	0	53
	%	45,28	33,96	15,09	5,66	0,00	100
Życie pełne przygód	n	30	12	9	2	0	53
	%	56,60	22,64	16,98	3,77	0,00	100
Obrona ojczyzny	n	25	13	13	2	0	53
	%	47,17	24,53	24,53	3,77	0,00	100
Pełnienie roli społecznej lub obywatelskiej	n	19	16	15	3	0	53
	%	35,85	30,19	28,30	5,66	0,00	100
Kariera polityczna	n	1	0	6	8	38	53
	%	1,89	0,00	11,32	15,09	71,70	100

Źródło: badania własne.

Analiza wyników badań wskazuje, że najwyższym zainteresowaniem wśród respondentów cieszyły się: ciekawa praca (98,11 %) i odwzajemniona miłość (92,45 %). Przedział 70–90 % uzyskano dla wartości: wysokie zarobki i spokojne życie (88,68 %), udane życie rodzinne (86,79 %), uzyskanie szacunku i uznania społecznego (79,25 %), uzyskanie wartości materialnych (79,25 %), życie pełne przygód (79,25 %), liczne grono przyjaciół (73,58 %) uzyskanie dyplomu szkoły wyższej (71,70 %), obrona ojczyzny (71,70 %). 66,04% respondentów jest zainteresowanych pełnieniem roli społecznej lub obywatelskiej. Zainteresowanych karierą wojskową było około połowy badanych (tak – 24,53 %, raczej tak – 22,64 %), natomiast o służbie wojskowej nie marzyło 28,30 % ankietowanych. Na stanowisku kierowniczym widziało się 49,06 % badanych uczniów (tak – 13,21 %, raczej tak – 35,85 %). Małe zainteresowanie wzbudzała kariera naukowa, o której myślało 16,98% grupy (tak – 9,43 %, raczej tak – 7,55 %), Natomiast najmniejsze powodzenie miała kariera polityczna, tylko 1,89% młodych ludzi postawiło na taką rolę w swoim życiu, a odrzucało ją 86,79 % ankietowanych (raczej nie – 15,09 %, nie – 71,70 %).

Diagram 10

Cele życiowe badanych uczniów

Źródło: badania własne.

Plany zawodowe uczniów wojskowych klas mundurowych, ze szczególnym uwzględnieniem służby wojskowej

Plany zawodowe uczniów wojskowych klas mundurowych pokazuje tabela 10.

Tabela 10

Wybory dotyczące przyszłości badanych

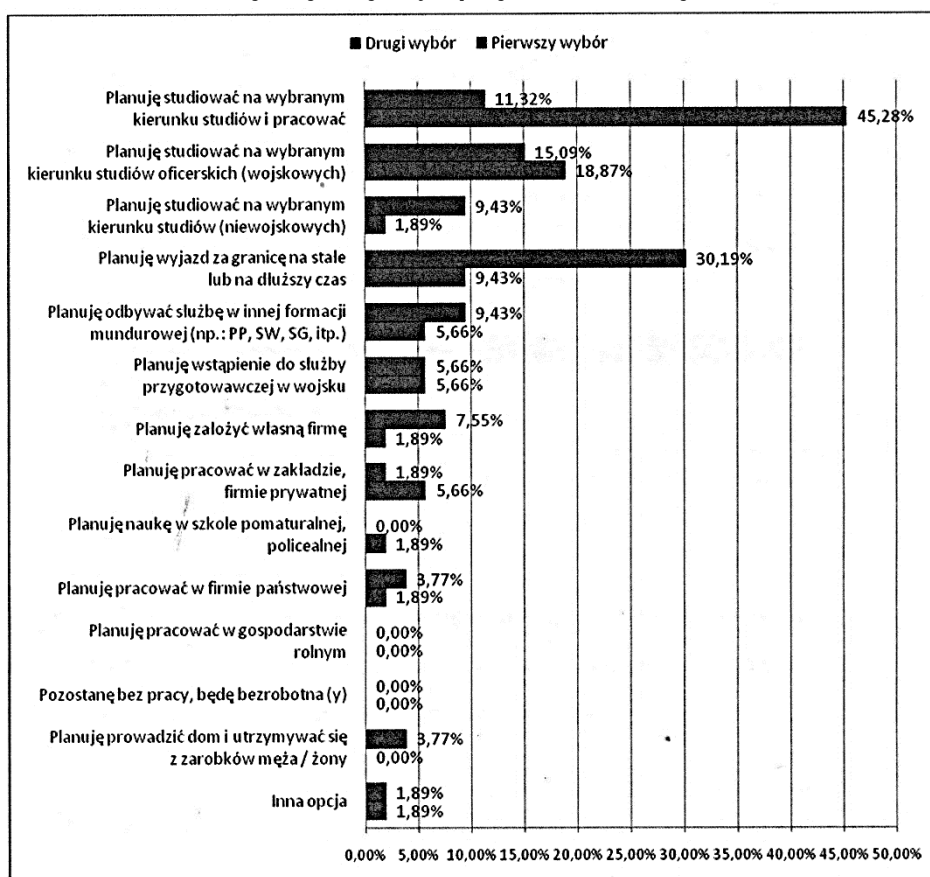
	Pierwszy wybór		Drugi wybór	
	n	%	n	%
Inna opcja	1	1,89	1	1,89
Planuję prowadzić dom i utrzymywać się z zarobków męża / żony	0	0,00	2	3,77
Pozostanę bez pracy, będę bezrobotna (y)	0	0,00	0	0,00
Planuję pracować w gospodarstwie rolnym	0	0,00	0	0,00
Planuję pracować w firmie państwowej	1	1,89	2	3,77
Planuję naukę w szkole pomaturalnej, policealnej	1	1,89	0	0,00
Planuję pracować w zakładzie, firmie prywatnej	3	5,66	1	1,89
Planuję założyć własną firmę	1	1,89	4	7,55
Planuję wstąpienie do służby przygotowawczej w wojsku	3	5,66	3	5,66
Planuję odbywać służbę w innej formacji mundurowej (np.: PP, SW, SG, itp.)	3	5,66	5	9,43
Planuję wyjazd za granicę na stałe lub na dłuższy czas	5	9,43	16	30,19
Planuję studiować na wybranym kierunku studiów (niewojskowych)	1	1,89	5	9,43
Planuję studiować na wybranym kierunku studiów oficerskich (wojskowych)	10	18,87	8	15,09
Planuję studiować na wybranym kierunku studiów i pracować	24	45,28	6	11,32
Razem	53	100	53	100

Źródło: badania własne.

Prognozując własną przyszłość większość uczniów wojskowych klas mundurowych w pierwszej kolejności wskazuje na plany związane z kontynuacją nauki w ramach studiów wyższych. Najlicniejsza grupa (45,28 %) zamierza łączyć studia z pracą. Blisko jedna piąta (18,87 %) chce kontynuować naukę w akademiach wojskowych na kierunku oficerskim. Wyłącznie studiom na uczelni cywilnej (bez podejmowania równoległe pracy) chce poświęcić się tylko 1,89 % respondentów. O wyjeździe zagranicznym myśli 9,43 % badanych. Odsetek 5,66 % uczniów rozważa wstąpienie bezpośrednio po ukończeniu szkoły w szeregi służb mundurowych lub do służby przygotowawczej (kandydackiej) w wojsku. W drugiej kolejności (plany alternatywne), badani najczęściej wskazują na emigrację (30,19 %), rozpoczęcie służby w formacjach mundurowych (9,43 %), łączenie pracy ze studiami (11,32 %) oraz założenie własnej firmy (7,55 %). Szczegóły przedstawia diagram 11.

Diagram 11

Wybory dotyczące przyszłości badanych

Źródło: badania własne.

Niezależnie od planów na przyszłość badani uczniowie zostali zapytani o szczegółowe plany dotyczące wstąpienia do Wojsk Obrony Terytorialnej (tabela 11).

Tabela 11

Plany uczniów związane z pełnieniem terytorialnej służby wojskowej

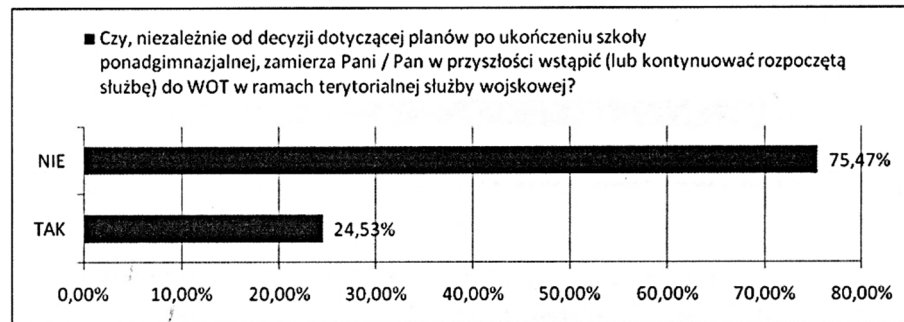
Czy, niezależnie od decyzji dotyczącej planów po ukończeniu szkoły ponadgimnazjalnej, zamierza Pani / Pan w przyszłości wstąpić (lub kontynuować rozpoczętą służbę) do WOT w ramach terytorialnej służby wojskowej?	TAK	NIE	Razem
n	13	40	53
%	24,53	75,47	100

Źródło: badania własne.

Terytorialną Służbę Wojskową zamierza kontynuować lub podjąć 13 badanych uczniów (24,53 %). Natomiast 40 młodych ludzi nie bierze takiej możliwości pod uwagę (75,47 %). Szczegóły przedstawia diagram 12.

Diagram 12

Plany uczniów związane z pełnieniem terytorialnej służby wojskowej

Źródło: badania własne.

Ocena ogólnych wrażeń uczniów w zakresie nauki w wojskowych klasach mundurowych. Ogólną ocenę wrażeń uczniów w zakresie nauki w wojskowych klasach mundurowych przedstawia tabela 12.

Tabela 12

Ocena ogólnych wrażeń uczniów w zakresie nauki w wojskowych klasach mundurowych

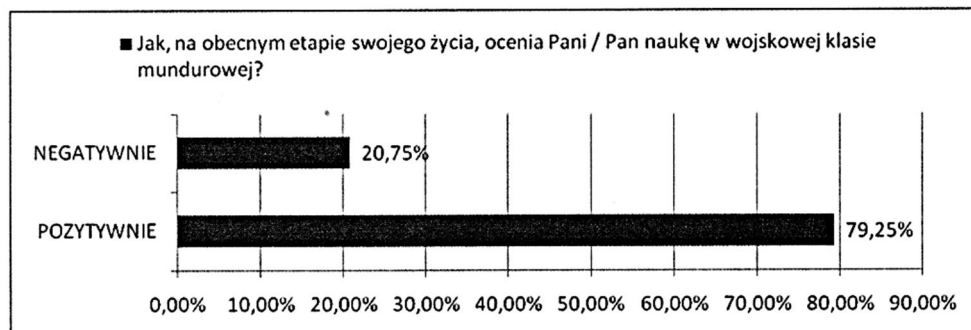
Jak, na obecnym etapie swojego życia, ocenia Pani / Pan naukę w wojskowej klasie mundurowej?	POZYTYWNIE	NEGATYWNIE	Razem
n	42	11	53
%	79,25	20,75	100

Źródło: badania własne.

Dla 79,25 % badanych uczniów rzeczywistość nauki i szkolenia w wojskowej klasie mundurowej okazała się zgodna w wcześniejszymi oczekiwaniami. 20,75 % doznało rozczarowania. Szczegóły przedstawia diagram 13.

Diagram 13

Ocena ogólnych wrażeń uczniów w zakresie nauki w wojskowych klasach mundurowych

Źródło: badania własne.

Szczegóły dotyczące korzyści i strat wiążących się z nauką w wojskowych klasach mundurowych badanej młodzieży przedstawione zostały w tabeli 13 (Wypowiedzi

respondentów zostały pogrupowane w szersze kategorie tematyczne. Dane nie sumują się do 100 %, respondent miał możliwość wymienienia kilku czynników).

Tabela 14

Pozytywne i negatywne aspekty nauki w wojskowej klasie mundurowej

Jakie "plusy" (korzyści) wiążą się z nauką w wojskowej klasie mundurowej?	
Poznanie wojska, kontakt z żołnierzami	90,57
Zdobywanie nowej wiedzy, umiejętności (nauka strzelania/obsługi broni, samoobrona)	90,57
Zajęcia w jednostce wojskowej	79,25
Przygoda, nowe doświadczenia, wspomnienia	75,47
Udział w obozach szkoleniowych, wyjazdy	69,81
Łatwiejszy dostęp do szkół wojskowych, kariery w wojsku	67,92
Przygotowanie do służby wojskowej	60,38
Poprawa sprawności fizycznej	58,49
Kształtowanie dyscypliny, charakteru, rozwój osobisty	58,49
Udział w patriotycznych uroczystościach państwowych i wojskowych	56,60
Musztra	49,06
Nowe znajomości, przyjaźnie, integracja, wyróżnienie na tle innych klas	47,17
Możliwość noszenia munduru	39,62
Inne	5,66
Nie ma plusów	0,00
Jakie "minusy" (straty) wiążą się z nauką w wojskowej klasie mundurowej?	
Wysokie koszty umundurowania i inne koszty (np.: koszty wyjazdów)	64,15
Rozczarowanie, brak dotrzymania obietnic	50,94
Za mało zajęć praktycznych (zajęcia poligonowe, strzelnice itp.)	45,28
Brak czasu, obowiązki, udział w uroczystościach, duże zaangażowanie	45,28
Krytyka nauczycieli, dyrektorów	33,96
Brak / mało czasu na naukę, duże wymagania, dużo nauki z zakresu edukacji wojskowej	24,53

Za mało zajęć o tematyce wojskowej, niska ich jakość	18,87
Umundurowanie – zbyt duży rygor mundurowy	13,21
Relacje społeczne w klasie i w szkole (konflikty, brak dyscypliny, niski prestiż w otoczeniu)	11,32
Za duży wysiłek fizyczny, zmęczenie fizyczne, kontuzje, okaleczenia	11,32
Stres, zmęczenie psychiczne, zbyt duży rygor, dyscyplina	11,32
Źle zorganizowane zajęcia (zły program nauczania, nieprzygotowani nauczyciele), niski poziom nauczania	11,32
Klasa nie przygotowuje do służby wojskowej, brak praktycznego przygotowania	9,43
Brak perspektyw zawodowych poza wojskiem	9,43
Krytyka współpracy z wojskiem, żołnierzami	7,55
Inne	5,66
Nie ma minusów	0,00

Źródło: badania własne.

Najczęściej, jako "plusy" nauki w klasie mundurowej, wskazywano możliwości zdobycia praktycznych umiejętności wojskowych (strzelanie, obsługa broni i sprzętu, samoobrona, poznanie wojska itp. – kształtuje się na poziomie od 90,57 % do 75,47 % ogółu badanych), udziału w szkoleniach, obozach i wyjazdach (69,81 % ogółu badanych), łatwiejszy dostęp do szkół wojskowych (kariery wojskowej) oraz realne przygotowanie do służby wojskowej (pomiędzy 67,92 % a 60,38 % ogółu badanych). Poprawę sprawności fizycznej oraz kształtowanie dyscypliny, charakteru i rozwój osobisty wskazało 58,49 % ogółu badanych. 56,60 % uczniów jako pozytywny aspekt wymieniło udział w patriotycznych uroczystościach państwowych i wojskowych.

Katalog "minusów" jest bardziej rozbudowany. Najczęściej wymieniane negatywne czynniki nauki w klasie mundurowej to: obciążenia finansowe dodatkowymi kosztami związanymi z profilem klasy (64,15 % ogółu badanych), rozczarowanie, brak dotrzymania obietnic (50,94 % ogółu badanych), brak czasu wolnego i nadmierne obciążenie obowiązkami (45,28 % ogółu badanych), za mało zajęć praktycznych, ćwiczeń, wyjazdów (45,28 % ogółu badanych), obciążenie nauką – lub zbyt duże wymagania (24,53 %). Respondenci swoimi wypowiedziami (13,21 %) zwrócili również uwagę na zbyt duży rygor związany z wojskowymi przepisami mundurowymi. Pojawiła się także krytyka nauczycieli i dyrekcji (33,96 %) oraz programów i organizacji zajęć (11,32 %). Według 9,43 % ogółu respondentów klasa nie przygotowuje do służby wojskowej, jak również nie daje perspektyw zawodowych poza wojskiem.

Wnioski. W oparciu o uzyskane wyniki badań można wysnuć następujące wnioski:

1. Wśród badanych uczniów przewagę stanowią kobiety w procentowym stosunku 60 do 40. Wskazuje to na fakt, iż wzrasta liczba uczennic interesujących się problematyką wojskową, co później przekłada się na liczbę kobiet podejmujących służbę w Wojsku Polskim.

2. Około 50 % badanych ma wśród swojej bliskiej rodziny zawodowych wojskowych (pełniących służbę, będących w rezerwie lub na emeryturze). Jednak posiadanie wśród członków najbliższej rodziny żołnierzy zawodowych nie było determinantem rozpoczęcia nauki w klasie mundurowej. Rozpoczęcie takiej drogi życiowej podyktowane było w niemal 90% własnymi przemyśleniami badanych. Natomiast można wyciągnąć wniosek, że opinia środowiska wojskowych z rodziny miała dość duży wpływ na pozytywny stosunek do nauki w tego typu szkole oraz na wybór kariery zawodowej związanej z wojskiem.

3. Dane pokazują, że w zakresie planów na przyszłość w pierwszej kolejności młodzi ludzie częściej wybierają opcje związane z podjęciem studiów w jakiegokolwiek formie. W drugim wyborze, będącym jakąś wersją "akceptowalnej alternatywy", o wiele częściej pojawiają się opcje obejmujące różne formy pracy zawodowej. W tym kontekście, widać wyraźnie, że studia wojskowe są wyborem pierwszoplanowym, a rozpoczęcie wojskowej służby przygotowawczej (kandydackiej), czy zaciąg do formacji mundurowych są często traktowane w kategoriach alternatywy (przewaga wskazań w drugim wyborze).

4. Bazując na informacjach zawartych w tabeli 4 można powiedzieć, że procentowa liczba chętnych do pełnienia terytorialnej służby wojskowej pokrywa się z ilością uczniów obecnie pełniących tego typu służbę (tabela 11).

5. Uczęszczanie do wojskowej klasy mundurowej wiąże się z szeregiem dodatkowych obowiązków, które wymagają wysiłku, poświęcenia wolnego czasu, a czasem też dokonywania znacznych opłat (za umundurowanie, wyjazdy, obozy itp.) ale jednocześnie jest wyjątkowym doświadczeniem kształtującym charakter, daje możliwość zdobywania nowych umiejętności i wrażeń. Powyższe twierdzenie stanowi swoiste podsumowanie opinii badanych dotyczących pozytywnych i negatywnych aspektów nauki w klasie mundurowej profilowanej wojskowo.

6. Złe doświadczenia – brak realizacji planowanych działań, niski poziom zajęć nie kształtują odpowiednio charakteru ucznia jako przyszłego żołnierza zawodowego.

7. Dużą rolę w procesie kształcenia i wychowania uczniów wojskowych klas mundurowych odgrywa ścisła współpraca z jednostkami wojskowymi. Żołnierze zawodowi w kontaktach z młodzieżą pełnią funkcję tzw. "wzorców" w dużym stopniu kreując postawy w zakresie wyboru kariery zawodowej w wojsku.

8. Uczniowie chcieliby, aby program szkolenia w klasach mundurowych był w większym stopniu zintegrowany z modelem służby przygotowawczej kandydatów do służby wojskowej w korpusie szeregowych.

9. Z przeprowadzonych badań wynika, że jednym z najbardziej atrakcyjnych elementów szkolenia są obozy i wyjazdy do jednostek wojskowych.

10. Kontrowersje badanych uczniów wzbudzało również rygorystyczne podejście do umundurowaniakadetów wojskowych klas mundurowych. Opinie ankietowanych wskazują na uciążliwość umundurowania niedopasowanego do warunków klimatycznych. Ważnym aspektem jest także odpowiednia jakość mundurów oraz cena ich zakupu.

11. Stosunkowo wielu uczniów deklaruje rozczarowanie nauką w klasie mundurowej. Po części związane jest to z brakiem realizacji planowanych treści edukacyjnych i szkoleniowych, bądź ich niską jakością. Osoby sfrustrowane i niezadowolone nie angażują się i wpływają na negatywną atmosferę w klasie.

12. Uczniowie uznali edukację w klasie mundurowej jako ważne doświadczenie egzystencjalne, związane ze "sprawdzeniem siebie", "pokonywaniem słabości", rozwojem i budowaniem własnej tożsamości.

Zakończenie. Powszechne zainteresowanie edukacją wojskową młodzieży szkolnej, a także fakt, iż system wartości odgrywa istotną rolę w życiu człowieka – stanowiąc albo zbiór obiektów cenionych, albo kryterium postępowania, dzięki czemu ukierunkowuje proces wychowania uczniów klas wojskowych.

Jedną z dwóch placówek w powiecie chełmskim realizujących program Certyfikowanych Wojskowych Klas Mundurowych (CWKM) jest opisany w niniejszej pracy Zespół Szkół Ekonomicznych i Mundurowych im. gen Władysława Andersa w Chełmie. Badania grupy uczniów klas maturalnych, zamykających w 2020 r. drugą edycję programu CWKM w wymienionej szkole posłużyły do dokonania próby analizy procesu wychowania uczniów wojskowych klas mundurowych.

Przeprowadzone badania pozwoliły na realizację postawionego celu poznawczego, którym było opisanie, zdiagnozowanie i wyjaśnienie systemu kształcenia uczniów klas wojskowych – ich zainteresowań, kierunków rozwoju cech osobowościowych oraz celów. Osiągnięty został również cel teoretyczny – wzbogacenie systemu teoretycznej wiedzy związanej ze światem wartości uczniów klas wojskowych, a także cel praktyczny – doskonalenie, na podstawie uzyskanych wyników badań, narzędzia badawczego w postaci kwestionariusza ankiety do badania wartości i postaw uczniów wojskowych klas mundurowych.

Warto podkreślić, że wychowanie w Siłach Zbrojnych RP ma obecnie charakter wielokierunkowy i wielopłaszczyznowy, kształtuje miłość do kraju, przywiązanie do tradycji, dorobku kulturowego i materialnego, ale kształtuje również postawy wobec innych ludzi i wobec ogólnospołecznego bezpieczeństwa.

Okres dojrzewania to czas, kiedy młodzi ludzie przypisują danym rzeczom, czynnościom, celom, cechom, zainteresowaniom istotną rolę i wyrażają wolę ich osiągnięcia w życiu dorosłym. W związku z tym celem procesu kształcenia i wychowania organizowanego przez placówki takie jak ZSEiM w Chełmie jest zapewnienie, z jednej strony opanowania wiedzy ogólnej i wojskowej, z drugiej zaś rozwoju intelektualnego oraz wartościowych postaw w życiu społecznym i zawodowym. Uczniom klas wojskowych w jednym z głównych środowisk socjalizacyjnych, czyli w szkole, w procesie dydaktyczno-wychowawczym przekazywane są wartości patriotyczne i prospołeczne oraz postawy proobywatelskie i propaństwowe. Tym samym placówka dąży do przygotowania swoich absolwentów do wyzwań współczesnego świata, wskazując jednocześnie możliwość wyboru dalszej drogi życiowej, jaką może być służba Ojczyźnie w Wojsku Polskim.

Bibliografia

1. Apanowicz J. Metodologia ogólna, Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej "Bernardinum", Gdynia, 2002. 154 s.
2. Chelmski.eu. URL: <http://chelmski.eu/marsz-szkoly-czyli-mundurowi-ekonomach> [dostęp: 25.10.2019]. ekonomy.pl. URL: http://ekonomy.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=174&Itemid=117[dostęp: 01.07.2019]
3. Dutkiewicz W. Przewodnik metodyczny dla studentów pedagogiki, Dom Wydawniczy Strzelec, Kielce, 1996. 190 s.
4. Goriszowski W. Badanie pedagogiczne w zarysie, Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa, 2005. 226 s.
5. Gurycka A. O sztuce wychowania: dla wychowawców i nauczycieli, Wydaw. CODN, Warszawa, 1997. 156 s.
6. Jarmosko S. (red.), Podstawy pedagogiki w kształceniu oficerów., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2002. 305 s.
7. Klimek K. Wybrane problemy pedagogiki, WSO im. gen J. Bema, Toruń, 2000. s. 32–33.
8. Konarzewski K. Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych, PWN: Warszawa 1982: URL: <https://docplayer.pl/6070076-Podstawy-teorii-oddziaływan-wychowawczych.html>
9. Kopczewski M., Czerwińska E., Kościelniak R. Kierowanie a wychowanie w wojsku w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa, AMW: Gdynia, 2010. s. 469.
10. Kwieciński Z., Śliwerski B., Pedagogika. Podręcznik akademicki, PWN, Warszawa 2011. 493 s.
11. Łobocki M. Metody i techniki badań pedagogicznych, Impuls, Kraków, 2009. 334 s.
12. Okoń W. Słownik Pedagogiczny, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa, 2001, 468 s.
13. Palka S. Metodologia. Badania. Praktyka pedagogiczna, GWP, Gdańsk, 2006. 149 s.
14. Pieczywok A. Uwarunkowania i czynniki wpływające na przemiany procesu kształcenia podoficerów,w: Grupy dyspozycyjne społeczeństwa polskiego, red. J. Maciejewski Wrocław, 2006. s. 257.
15. Pilch T., Bauman T. Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa, 1998. 252 s.
16. Pilch T., Wujek T. Metody i techniki badań w pedagogice,w: Pedagogika podręcznik akademicki,red. M. Godlewski, S. Krawcewicz, T. Wujek, PWN, Warszawa, 1974. S. 101.
17. Plich T., Bauman T. Zasady badań pedagogicznych, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa, 2001. 372 s.
18. Regulamin Ogólny Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Sztab Generalny WP, Warszawa 2014. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-resortowe/zm-regulamin-ogolny-sil-zbrojnych-rzeczypospolitej-polskiej-33766791>
19. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół: URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010610624>
20. Sztumski J. Wstęp do metod i technik badań społecznych, PWN, Warszawa, 1984. 146 s.
21. Sztumski J. Wstęp do metodologii i technik badań społecznych, Wydawnictwo "Śląsk", Katowice, 1995. 209 s.
22. Śliwerski B. Współczesne teorie i nurty wychowania, Impuls, Kraków, 2005. 403 s.

23. Śliwerski B. Wyspy oporu edukacyjnego, Impuls, Kraków, 1993. 121 s.
24. Super tydzień chełmski. URL: supertydzien.pl/wiadomosci/1947_ekonomy-z-mundurem-w-nazwie
25. Węglińska M. Jak pisać pracę magisterską, Impuls, Kraków, 2009. 128 s.
26. Zaczyński W. Praca badawcza nauczyciela, WSiP, Warszawa, 1995. 173 s.

References

1. Apanowicz, J. (2002). *Metodologia ogólna* [General methodology]. Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej "Bernardinum", Gdynia.
2. Chelmski.eu. URL: <http://chelmski.eu/marsz-szkoly-czyli-mundurowi-ekonomach> [dostęp: 25.10.2019]. ekonomy.pl. URL: http://ekonomy.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=174&Itemid=117 [dostęp: 01.07.2019]
3. Dutkiewicz, W. (1996). *Przewodnik metodyczny dla studentów pedagogiki* [Methodological guide for students of pedagogy]. Dom Wydawniczy Strzelec, Kielce.
4. Goriszowski, W. (2005). *Badanie pedagogiczne w zarysie* [An overview of pedagogical research]. Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa.
5. Gurycka, A. (1997). *O sztuce wychowania: dla wychowawców i nauczycieli* [About the art of education: for educators and teachers]. Wydaw. CODN, Warszawa.
6. Jarmoszko, S. (Ed.). 2002. *Podstawy pedagogiki w kształceniu oficerów* [Basics of pedagogy in the education of officers]. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
7. Klimek, K. (2000). *Wybrane problemy pedagogiki* [Selected problems of pedagogy]. WSO im. gen J. Bema, Toruń.
8. Konarzewski, K. (1982). *Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych* [Fundamentals of the theory of educational interactions]. PWN: Warszawa. URL: <https://docplayer.pl/6070076-Podstawy-teorii-oddzialywan-wychowawczych.html>
9. Kopczewski, M., Czerwińska, E. & Kościelniak, R. (2010). *Kierowanie a wychowanie w wojsku w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa* [Management and upbringing in the army in conditions of security risk]. AMW: Gdynia.
10. Kwieciński, Z. & Śliwerski, B. (2011). *Pedagogika. Podręcznik akademicki* [Education. Academic textbook]. PWN, Warszawa.
11. Łobocki, M. (2009). *Metody i techniki badań pedagogicznych* [Methods and techniques of pedagogical research]. Impuls, Kraków.
12. Okoń, W. (2001). *Słownik Pedagogiczny* [Pedagogical Dictionary]. Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
13. Palka, S. (2006). *Metodologia. Badania* [Methodology. Research]. *Praktyka pedagogiczna*. GWP, Gdańsk.
14. Pieczywok, A. (2006). Uwarunkowania i czynniki wpływające na przemiany procesu kształcenia podoficerów. *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa polskiego – Available groups of the Polish society*. J. Maciejewski (Ed.). Wrocław.
15. Pilch, T. & Bauman, T. (1998). *Zasady badań pedagogicznych* [Principles of pedagogical research]. *Strategie ilościowe i jakościowe – Quantitative and qualitative strategies*. Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
16. Pilch, T. & Wujek, T. (1974). *Metody i techniki badań w pedagogice* [Research methods and techniques in pedagogy]. *Pedagogika podręcznik akademicki – Pedagogy academic textbook*. M. Godlewski, S. Krawcewicz, T. Wujek (Eds.). PWN, Warszawa.
17. Plich, T. & Bauman, T. (2001). *Zasady badań pedagogicznych* [Principles of pedagogical research]. Wyd. Akademickie Żak, Warszawa.
18. *Regulamin Ogólny Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej* [General Regulations of the Armed Forces of the Republic of Poland]. Sztab Generalny WP, Warszawa. 2014. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-resortowe/zm-regulamin-ogolny-sil-zbrojnych-rzeczypospolitej-polskiej-33766791>
19. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół* [Regulation of the Minister of National Education of May 21, 2001 on the framework statutes of public kindergartens and public schools]. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010610624>
20. Sztumski, J. (1984). *Wstęp do metod i technik badań społecznych* [Introduction to methods and techniques of social research]. PWN, Warszawa.
21. Sztumski, J. (1995). *Wstęp do metodologii i technik badań społecznych* [Introduction to the methodology and techniques of social research]. Wydawnictwo "Śląsk", Katowice.

22. Śliwerski, B. (2005). *Współczesne teorie i nurty wychowania* [Contemporary theories and trends of education]. Impuls, Kraków.
23. Śliwerski, B. (1993). *Wyspy oporu edukacyjnego* [Educational resistance islands]. Impuls, Kraków.
24. *Super tydzień chełmski* [Great Chełm week]. URL: supertydzien.pl/wiadomosci/1947,ekonomy-z-mundurem-w-nazwie
25. Węglińska, M. (2009). *Jak pisać pracę magisterską* [How to write a thesis]. Impuls, Kraków.
26. Zaczyński, W. (1995). *Praca badawcza nauczyciela* [Research work of the teacher]. WSiP, Warszawa.

Турчин Т. М.

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Бейгер Г.

доктор педагогіки, старший викладач кафедри педагогіки Державної вищої професійної школи у м. Хелм, Польща

Лубковський Р.

аспірант педагогічної підготовки, Державне вище професійне училище у м. Хелм, Польща

ПРОЦЕС ВИХОВАННЯ УЧНІВ ВІЙСЬКОВИХ КЛАСІВ НА ПРИКЛАДІ КОМПЛЕКСУ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ЄДИНИХ ШКІЛ ІМ. ГЕНЕРАЛА ВЛАДИСЛАВА АНДЕРСА У М. ХЕЛМ

Стаття присвячена актуальній проблемі військово-патріотичного виховання учнівської молоді та її підготовки до захисту Батьківщини. Автори аналізують теоретико-практичні аспекти проблеми формування патріотизму підростаючого покоління військових класів у процесі вивчення предмета "Військова освіта". Звертається увага на недостатню дієвість традиційних форм і засобів військово-патріотичного виховання та наводиться низка власних пропозицій щодо підвищення рівня військово-патріотичної вихованості учнів військових класів у процесі вивчення предмета "Військова освіта".

Розкривається зміст та значення проекту "Сертифіковані військові класи", що розширює освітню пропозицію для молоді, зацікавленої у різних кар'єрних шляхах, пов'язаних з армією і покликаний підготувати юнаків та дівчат до військової служби.

Представлено аналіз та результати експериментальних досліджень щодо формування готовності учнівської молоді до служби в армії, описані наявні протиріччя та здійснений пошук нових науково-методичних підходів. Зокрема, вивчалися військові сімейні традиції, мотиви вибору військового класу, життєві цілі молоді, професійні плани на майбутнє учнів військових класів тощо.

Ключові слова: формування патріотизму, учні військових класів, мотиви вибору, життєві цілі, готовність учнівської молоді до служби в армії.

Turchin T.

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Pedagogy, Primary Education and Educational Management Nizhyn Mykola Gogol State University, Ukraine

Beiger H.

Doctor of Pedagogy, Senior Lecturer of the Department of Pedagogy of the State Higher Vocational School in Chelm, Poland

Lubkowski R.

graduate student of pedagogical training, State Higher Vocational School in Chelm, Poland

**THE PROCESS OF EDUCATION OF STUDENTS OF MILITARY CLASSES
ON THE EXAMPLE OF A COMPLEX OF ECONOMIC AND UNIFORM SCHOOLS
NAMED AFTER GENERAL WLADISLAV ANDERS IN M. HELM**

The article is devoted to the topical problem of military-patriotic education of student youth and its preparation for the defense of the Motherland. The authors analyze the theoretical and practical aspects of the problem of forming the patriotism of the younger generation of military classes in the process of studying the subject "Military Education".

Attention is drawn to the lack of effectiveness of traditional forms and means of military-patriotic education and a number of their own proposals to increase the level of military-patriotic education of military students in the study of the subject "Military Education".

The content and significance of the Certified Military Classes project, which expands the educational offer for young people interested in various career paths related to the army and is designed to prepare young men and women for military service.

The analysis and results of experimental researches on formation of readiness of student's youth for service in army are presented, the existing contradictions are described and search of new scientific and methodical approaches is carried out. In particular, military family traditions, motives for choosing a military class, life goals of young people and professional plans for the future of military class students, etc. were studied.

Key words: formation of patriotism, students of military classes, motives of choice, life goals and readiness of student youth for service in the army.